

КРИВИЧНО ДЕЛО НЕОВЛАШЋЕНО ДРЖАЊЕ ОПОЈНИХ ДРОГА – КРИВИЧНОПРАВНИ И КРИВИЧНОПРОЦЕСНИ АСПЕКТ

Аїсїракиї: Предметї рада је анализа широко расїросїрање-не аномалије злоупотребе опојних дрога у свеїлу кривичномаїе-ријалне инкриминације, с акценїом на кривичнопроцесне механизме који се їрмењују на „учиниоце“ кривичної дела неовлашћено држање опојних дрога (члан 246а КЗ). Опојне дроге су суйсїанце биолошкої или синїеїишкої їорекла и їреїарайи, који уїичу на центїрални нервни сисїем конзументиа и којима се сївара зависносї од исїих. Шїеїне їоследице уїоїребе, али и самої їромета опојних дрога су мноїбројне. Према їоме, їрви корак се сасїоји у ваљаном законском їреїирању злоупотребе опојних дрога. Заїим, следи їрмена закона, као ефекїивно оїкривање, доказивање, кривично їоњење и кривично санкционисање. Найослїку, їосїавља се їиїање їосїуїања са зависницима од опојних дрога и осївари-вање сїецијалне їревенције.

Након уводної излаїања, їе сумарної осврїа на елементїе инкриминација из чланова 246, 246а и 247 КЗ-а, следи размїрање їиїања оїїималної начина квалификације неовлашћеної држања опојних дрога у виду їрекшаја или кривичної дела, након чеїа анализирамо їроцесне механизме, їрмену начела оїорїуниїеїа, меру їодврїавања одвикавања од опојних дрога и сїоразум о їризнању кривичної дела који има за їредметї кривично дело неовлашћено држање опојних дрога.

Кључне речи: злоупотреба опојних дрога, кривично дело, неовлашћено држање опојних дрога, начело опортунитета, мера подврғавања одвикавању од опојних дрога.

---

* Студент треће године основних студија Универзитета у Београду – Правног факултета, ivanaignjatovic117@gmail.com

1. УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

У литератури се прави разлика између забрањених психоактивних супстанци и психоактивних супстанци чије је коришћење легално.¹ У потоње се стандардно убрајају никотински производи и алкохол. Легалност њихове употребе лежи у мањим штетним дејствима, свакако не и у одсуству истих, те спадају у социјално прихватљива понашања. Опојним дрогама, у смислу члана 112 тачке 15 Кривичног законика,² сматрају се супстанце и препарати који су законом и другим прописом заснованим на закону проглашени за опојне дроге и остале психоактивне контролисане супстанце. Дакле, опојне дроге су синоним за појам психоактивних контролисаних супстанци. Кривични законик врши опште одређење, које даље упућује на бланкетне прописе. Закон о контролисаним психоактивним супстанцама³ у члану 2 прописује Јединствени списак у оквиру ког одређује психоактивне контролисане супстанце као опојне дроге односно наркотику, психотропне супстанце, производе психолошког порекла који имају психоактивно дејство и друге психоактивне контролисане супстанце. Опојна дрога јесте свака супстанца биолошког, односно синтетичког порекла која се налази на Списку, у складу са Јединственом конвенцијом о опојним дрогама, супстанца која делује примарно на централни нервни систем смањујући осећај бола, изазивајући поспаност или будност, халуцинације, сметње у моторним функцијама, као и друге патолошке или функционалне промене централног нервног система. Психотропна супстанца је свака супстанца биолошког, односно синтетичког порекла која се налази на Списку, у складу са Конвенцијом о психотропним супстанцама, односно супстанца која делује примарно на централни нервни систем и мења мождане функције, због чега се мења перцепција, расположење, свест и понашање (члан 3 тачка 1 и 2 Закона о психоактивним контролисаним супстанцама). За успостављање кривичноправне одговорности нису битна својства попут старости и чистоће, што треба разликовати од захтева да на пример марихуана треба да садржи преко 0,3% ТНС-а да би се уопште сматрала опојном дрогом.⁴

-
- 1 М. Шкулић, „Основне кривичноправне консеквенце употребе забрањених психоактивних супстанци“, *Дрога и наркоманија: правни, криминолошки, социолошки и медицински проблеми* (ур. М. Милићевић и И. Стевановић), Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Палић, 2020, 35.
  - 2 Кривични законик – КЗ, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019
  - 3 Закон о психоактивним контролисаним супстанцама, *Службени гласник РС*, бр. 99/2010 и 57/2018.
  - 4 Тако постоји неподобан покушај кривичног дела „када је окривљени случајно пронашао биљке марихуане које је умишљајно посекао и од листова и цветова сачинио цигарету за коју је касније утврђено да не садржи довољно психоактивне супстанце да би се могла злоупотребити као опојна дрога“ (ВСС 528/04).

Злоупотреба опојних дрога јесте негативна појава, која се састоји у забрањеној конзумацији унапред предвиђених супстанци или забрањеном начину или количини конзумације.⁵

Значај и стална актуелност ове теме се огледа у многобројним последицама почевши од нарушавања здравља појединца, изазивању опасности по здравље и живот, подстицању повећања свеукупне криминалне активности, мешању у државне структуре и финансијске токове. Злоупотреба опојних дрога је сама по себи важна, али она је уједно и узрок других криминалних активности. Опојне дроге се користе и као вид силе, тј. средство принуде. Кривичним делима у вези опојних дрога се не бави појединац, стога није реч о индивидуално изазваној опасности, већ о раду организованих криминалних група. Њиховим уплитом се додатно усложњава поступак откривања и доказивања извршења кривичног дела. С развојем технологије, супротстављање таквом типу криминалитета, који надилази сукоб појединца и државе, је нарочито захтевно. Постоји јак интерес стављања у промет опојних дрога. Тај интерес се огледа у значајном економском профиту, који једном инфилтриран у легалне токове, тешко бива сепаратизован. Дакле, реч је о озбиљном проблему који угрожава непосредно конзумента, а посредно цело друштво.

Истраживања и статистички подаци Апелационог суда у Београду указују на то да су кривична дела везана за опојне дроге најзаступљенији вид организованог криминалитета у Србији. Након тешке крађе, најчешће кривично дело са којим се сусреће Виши суд у Београду јесте кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога.⁶ Додатно забрињава податак да с годинама расте број учинилаца ових кривичних дела. У групи кривичних дела против здравља људи преко 99% у пракси чине три: неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога (члан 246 КЗ), неовлашћено држање опојних дрога (члан 246а КЗ)

Исто, првостепени суд је закључио да није доказано да је окривљени прерађивао опојну дрогу марихуану, будући да се течност (алкохол) у којој се налазила опојна дрога марихуана не може сматрати опојном дрогом јер не садржи ТХЦ већи од 0,3% (АС у Крагујевцу Кж1 192/2020).

Али, не захтева се да „сваки део произведене биљне материје има садржај ТХЦ изнад 0,3% ако се ради о врсти и варијетету конопље који могу садржати ТХЦ изнад 0,3%, тако да је правилно поступио првостепени суд када је окривљеног огласио кривим за целокупну количину ове опојне дроге коју је произвео, а не само за онај део где је утврђено да биљна материја садржи ТХЦ изнад 0,3%“ (АС у Крагујевцу Кж1 192/2020).

5 Из овога следи да „чињеница да се окривљени налази на терапији одвикавања од употребе опојних дрога (лечење од болести зависности) и да му је сходно томе преписан лек који садржи супстанцу која се налази на списку опојних дрога и психотропних супстанци, не ослобађа га од одговорности за држање знатно веће количине тог лека (таблета) од оне која му је преписана, будући да је такво држање неовлашћено“ (АС у Крагујевцу Кж1 437/2019).

6 Наративни извештај о раду Апелационог суда у Београду за 2022. годину, www.bg.ap.sud.rs/lt/news/o-apelacionom-sudu/statisticki-izvestaji-2022.html, 231. 31. март 2024.

и омогућавање уживања опојних дрога (члан 247 КЗ). Набављањем и дистрибуцијом опојних дрога се баве лица 70% узраста од 21 до 40 година, док малолетници чине удео од 7%. Лицима којима је омогућено уживање опојних дрога 83% чине узраст од 18 до 40 година, док малолетници чине удео од 12%. Главно подручје заступљености ових супстанци су Београд, нарочито општине Карабурма и Палилула. Најчешће опојне дроге су марихуана, хероин, синтетичке дроге, док су нешто ређи кокаин, прекурсор и пре-прекурсор.⁷

Да је реч о глобалном проблему, сведоче интервенције на међународном плану: Конвенција Уједињених нација против незаконитог промета опојним дрогама и психотропним супстанцама, Јединствена конвенција о опојним дрогама и Конвенција о психотропним супстанцама, као и оснивање Европског центра за праћење дрога и наркоманије (EMCDDA). Разуме се, постоје различити модели приступа, од најлибералнијег који познаје Холандија, преко делимичне декриминализације (Португалија), до корективизације на нивоу ублажавања казнене политике (Белгија).⁸

Неоспорно је да је темељ решења, а боље речено контроле, у адекватном законском уређењу. Прво, важно је извршити нормирање, које представља базу у одређењу забрањеног понашања сагласно потребама конкретног простора и времена. Затим, треба омогућити надлежним лицима ефикасно откривање, доказивање и кривично гоњење за ова кривична дела. Имплементација закона подразумева активну процесну и извршну делатност, како у погледу превенције и откривања криминалитета, тако и у сфери санкционисања, чувања и лечења. За сам крај, нарочито је важан рад са наркотичким зависницима и омогућавање њихове ресоцијализације као крајњи циљ.

Кривични законик обухвата широку материју везану за опојне дроге одређујући три законска члана са различитим радњама извршења, а у оквиру групе кривичних дела против здравља људи: неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога (члан 246 КЗ), неовлашћено држање опојних дрога (члан 246а КЗ) и омогућавање уживања опојних дрога (члан 247 КЗ).

2. ЗАКОНСКА ИНКРИМИНАЦИЈА ЗЛОУПОТРЕБЕ ОПОЈНИХ ДРОГА

Члан 246 КЗ-а се може сматрати главним, општим и најобухватнијим чланом Законика у овој тематици. Законодавац у основном облику прописује

7 И. Рацић, „Примена полицијско – обавештајног модела у спречавању и сузбијању опојних дрога у Републици Србији“, *Дрога и наркоманија: правни, криминолошки, социолошки и медицински проблем*, (ур. М. Милићевић и И. Стевановић), Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Палић, 2020, 222, 225–226.

8 Д. Коларић, „Сузбијање злоупотребе опојних дрога у кривичном праву Србије, осврт на Закон о изменама и допунама Кривичног законика из 2019. године“, *Дрога и наркоманија: правни, криминолошки, социолошки и медицински проблеми* (ур. М. Милићевић и И. Стевановић), Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Палић, 2020, 82.

девет радњи извршења од којих су с једне стране *производња, прерађивање, продаја и нуђење на продају*, а с друге *продаја, куйовина, држање, преношење, посредовање и на други начин неовлашћено стављање у промет*, при чему се за потоње радње обавезно тражи доказана намера продаје. Низ набројаних радњи извршења се завршава генералном клаузулом, што се за кривично законодавство које тежи прецизности чини крајње необичним. Међутим, такво поступање се двоструко оправдава, развојем технологије и све већом сналажљивошћу учинилаца кривичног дела. Преостале две законске инкриминације се условно речено надовезују на већ поменуто, што нарочито важи за неовлашћено држање опојних дрога из члана 246а КЗ-а.

Године 1951. законодавац први пут уређује тему опојних дрога прописујући кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога и отрова.⁹ Године 1977. из назива кривичног дела се избацују отрови, те он остаје непромењен све до данашњих дана. У судској пракси, осумњичени за извршење овог кривичног дела су се позивали на пронађену фактичку малу количину опојних дрога, те да је реч о сопственој конзумацији. Услед доказних мањкавости да се утврди намера стављања у промет, а неретко и у одсуству исте, суду су биле везане руке. Како сама злоупотреба опојних дрога није кажњива, нема ни кривичног дела. Кривични законик први пут препознаје неовлашћено држање опојних дрога без намере даљег стављања у промет 2003. године и то у оквиру поменутог кривичног дела неовлашћене производње и стављања у промет опојних дрога. Новелама из 2009. године долази до издвајања неовлашћеног држања опојних дрога у малим количинама у засебан члан. Све до последњих измена КЗ-а, постојала је нелогичност у погледу инкриминације држања искључиво мањих количина опојних дрога, што је довело до тога да се 2019. године уведе други основни облик који регулише питање већих количина. Како сам историјски развој указује, неовлашћено држање опојних дрога је у недостатку намере продаје издвојено из „матичног“ члана 246. На фактичком плану, све се своди на изведене доказе који ће одређено чињенично стање квалификовати под члан 246 КЗ-а, што обухвата строжије санкције (казна затвора од 3 до 12 година за основни облик), а на основу члана 57 става 2 искључена је могућност факултативног ублажавања казне, или члан 246а КЗ-а, те блаже санкције (до три године затвора за држање мање количине) и специфичне процесне механизме који погодују „учиниоце“ кривичног дела.

Како смо установили да се држање у зависноти од (не)постојања намере своди на строжији или блажи третман извршиоца, долази до извесних преплитања. *Држање* опојне дроге подразумева да је установљена фактичка власт. По својој природи разликујемо непосредну и посредну државину.

9 Н. Делић, „Unlawful possession of narcotics (article 246a of the Serbian Criminal Code): progressive or regressive regulation“, *Дрога и наркоманија: правни, криминолошки, социолошки и медицински проблеми* (ур. М. Милићевић и И. Стевановић), Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Палић, 2020, 117.

Непосредна фактичка власт постоји када је у датом тренутку опојна дрога доступна на располагање, колоквијално речено „на дохват руке“. Посредна фактичка власт постоји када држалац располаже опојном дрогом без да је с њом у физичком контакту. У смислу члана 246 КЗ-а у сваком конкретном случају мора да се недвосмислено утврди да је циљ, зарад којег се држи опојна дрога, њена продаја. Услови на основу којих се одређује циљ држања опојне дроге су субјективно–објективне природе. Објективни услови који се нарочито узимају у обзир су врста и количина, место наласка, начин чувања опојне дроге, (не)поседовање опреме и др.¹⁰ Врста и количина су критеријуми који се заједнички цене. Уколико је реч о дроги јачег дејства, већа количина ће послужити као индикатор да је реч о продаји, док ће се за дрогу са слабијим дејством захтевати нешто мања количина, али довољно велика да надилази индивидуалну употребу. Исто тако, ако се држи више врста исте дроге или пак више различитих типова дроге може да послужи као индикатор да је реч о продаји. Процену врше медицински вештаци с обзиром на профил конкретног лица, те његовог капацитета и потреба. Локација проналаска опојне дроге може да укаже на (не)постојање жеље да се она сакрије. Начин чувања се односи на сам метод њеног држања у смислу паковања и организације. Полазећи од претпоставке да је обичном конзументу додатна опрема непотребна, њено поседовање се начелно узима као показатељ да је крајњи циљ продаја. Ваља нагласити да се набројане околности с обзиром на конкретан случај могу различито вредновати.¹¹ Субјективне околности се тичу личности окривљеног, претходне осуђиваности и зависности од опојних дрога. Као и код објективних околности, реч је о показатељима који су релативни у смислу да не указују нужно на исте закључке, већ се цене с обзиром на конкретан случај. Замислива је ситуација у којој постоји циљ продаје и када је реч о извршиоцу који је зависник од опојних дрога, али и када он то није. Када није могуће установити да се опојна дрога држи ради продаје, инкриминација се врши на основу чл. 246а КЗ-а.

Према члану 246а, ставу 1 КЗ-а следи да морају да се испуне две претпоставке: а) држање „мање количине“ и б) да је за сопствену употребу. У ставу 2 се тражи једино услов да је реч о „великој количини“. У немогућности да прецизира, законодавац користи генералне клаузуле које своје конкретизације налазе у појединачном случају. Дакле, начелно не постоје тачно одређене количине које се квалификују као мање или велике.

10 Н. Делић, „Одредбе чл. 246, 246а и 247 Кривичног законика Србије у светлу најновијих измена и допуна“, *Правни живоић, часопис за йравну йеорију и йраксу*, Београд, 9/2019, 84.

11 На пример, лице може за своје потребе да држи више различитих врста опојних дрога. Постојање велике количине опојне дроге може да буде резултат жеље да се лице што ређе састаје са дилером. Начин чувања опојне дроге који подразумева њен проналазак у малим пакетићима може бити резултат тога што је само лице претходно набавило опојну дрогу управо у тим малим паковањима.

Штавише, било би неоправдано стварати вештачку конструкцију мање и велике количине опојних дрога. Стога ове правне стандарде ваља оставити тумачењу у сваком конкретном случају. Разликујемо два могућа тумачења а) рестриктивно и б) екстензивно.¹² Према првом тумачењу у обзир се узимају фактичке мале количине, при чему се мора установити да је реч о конзументу, односно да није реч о продаји. У другом случају одређује се фактичка велика количина, при чему се не тражи услов конзумирања, а и даље се не може установити циљ продаје. Према другом тумачењу одређивање „мање количине“ се врши на основу другог услова, тј. циља сопствене употребе. Тада се посебно вреднују субјективне околности везане за личност окривљеног. Да ли је реч о почетној фази зависности, редовном конзументу, хроничној злоупотреби, повременом конзумирању, апстиненцијалним кризама и др. На основу медицинског вештачења се надаље посредно утврђује каква је природа пронађене количине у односу на зависника. Додатна околност би била временски период за који је предвиђено да одређена количина служи конзументу. Дакле, да ли је лице набавило опојну дрогу са циљем да је злоупотребљава наредних недељу или пак месец дана и који је његов капацитет у односу на ту динамику. Закључујемо да оно што је велика количина за једног конзумента, може бити мала количина за другог. У другом случају велика количина би се и даље утврђивала фактички, при чему лице није конзумент, а није утврђен циљ продаје опојних дрога. У пракси постоји груба неусаглашеност по овом питању, при чему се судови воде различитим критеријумима приликом образложења. Осим због фактичке немогућности доказивања циља продаје, члан 246а став 1 се у пракси користи ради блажег кажњавања. Дакле, судови у пракси балансирају дато им чињенично стање између две поменуте инкриминације.¹³ За осуду оптуженог за кривично дело неовлашћена производња и

12 Н. Делић, *op. cit.*, 90.

13 Тако је Апелациони суд у Крагујевцу у једном случају установио да мању количину опојне дроге, у смислу кривичног дела из члана 246а КЗ, може представљати и количина од 270,3 грама опојне дроге марихуане, при чему је огласио неоснованом жалбу јавног тужиоца који је заступао становиште да се дата количина не може сматрати мањом и да се на основу чињеница конкретног случаја ради о кривичном делу из члана 246, тј. да се ради о држању ради стављања у промет. Жалбом јавног тужиоца побија се и правилност утврђеног чињеничног стања у првостепеној пресуди, указивањем да је погрешан закључак првостепеног суда о томе да је пронађена опојна дрога била намењена сопственој употреби, те, да је исти заснован на погрешној оцени одбране окривљеног и осталих изведених доказа. Ово стога што количина од 270,3 грама нето масе опојне дроге „марихуана“, имајући у виду њена својства и цену, објективно не представља мању количину гледано са аспекта уобичајених дневних потреба просечног корисника, као и да чињенице да је окривљени без покретне и непокретне имовине, без сталног запослења, да је његова супруга такође без имовине и сталног запослења и да се окривљени издржава од повремених послова, указују да исти опојну дрогу продаје и тиме прибавља имовинску корист, тј. да стављањем у промет наркотика

стављање у промет опојних дрога из члана 246. став 1. Кривичног законика, за које је оптужен, нужно је пресуду засновати само на чињеницама у чију је извесност суд уверен, а сваку сумњу у погледу чињеница од којих зависи постојање обележја тог или неког другог кривичног дела треба решити у корист оптуженог.¹⁴ Имајући у виду сложеност радњи, начин извршења, учиниоце и прописане санкције у погледу кривичног дела из члана 246 КЗ-а, у литератури се неовлашћено држање опојних дрога посматра као „лакше“ кривично дело. Питање је да ли је оно „лакше“ и изван групе кривичних дела против здравља људи, а у контексту целокупног Кривичног законика. У пракси се неовлашћено држање опојних дрога третира као багателније кривично дело, а томе сведоче и бројни институти који служе у функцији погодовања извршиоцима поменутог кривичног дела.

Омогућавањем уживања опојних дрога се бави члан 247 КЗ-а. Омогућавање треба разумети као стављање у изглед могућност да се опојна дрога конзумира. Конкретно се наводи да се омогућавање врши путем навођења, давања или на други начин. Навођење и давање, а самим тиме и омогућавање, не могу постојати уколико су условљени неком противчинидбом или новчаном накнадом. Према томе, свако бесплатно давање, тј. поклањање треба тумачити у смислу члана 247 КЗ-а.¹⁵ Омогућавање уживања опојних дрога

исти стиче зараду, обезбеђујући тиме егзистенцију својој породици, с тим да је дан део марихуане он свакако држи и за сопствену употребу. Апелациони суд наводи да нису основани претходни наводи жалбе јавног тужиоца (АС у Крагујевцу Кж1 521/2019 од 1.10.2019. године).

Супротно, Апелациони суд у Новом Саду је потврдио да је основана жалба Основног јавног тужиоца у Врбасу, у којој наводи да је уместо оглашавања кривим окривљеног за извршење кривичног дела неовлашћено држање опојних дрога из члана 246а став 1 КЗ-а, потребно огласити га кривим за кривично дело неовлашћено држање опојних дрога из члана 246 став 2. У прилог таквом закључку говори чињеница да је вештак навео да је окривљени повремени конзумент дроге и да симптоми зависности нису утврђени као и да је предметна количина дроге од 20,81г довољна за око 3 недеље свакодневног конзумирања марихуане. Први основни суд је погрешно применио закон имајући у виду да је нађена количина опојне дроге марихуане објективно велика количина, посебно имајући у виду да окривљени није зависник од употребе опојних дрога и да је само повремени конзумент истих (АС у Новом Саду Кж1 773/22 од 26.10.2022).

14 АС у Нишу Кж1 258/2019 од 17.5.2019. године.

15 Судска пракса је на овом месту неуједначена. С једне стране, постоји тенденција квалификације овакве ситуације на нивоу члана 246 КЗ-а, а с друге стране, нама се чини исправније, на нивоу члана 247 КЗ-а. Тако Апелациони суд у Београду наводи да стављање на други начин опојне дроге (у смислу члана 246 КЗ-а – И.И.) у промет обухвата све начине којима се опојна дрога чини доступном другом лицу, а што може бити позајмица, поклон, „наркоманска солидарност“, „враћање услуге“. Дакле, није неопходно да се стављање у промет врши уз директну материјалну накнаду, већ је довољно да је учинилац опојну дрогу и само предао другом лицу јер на тај начин опојна дрога улази у даљи оптицај, што значи да непосредна накнада за промет може и да изостане (АС у Београду Кж1 298/21). Пример потоње

је најбезазленије кривично дело у вези опојних дрога, чему сведочи слаба заступљеност у пракси. Према статистичким подацима произилази да је 2022. године за кривично дело омогућавање уживања опојних дрога правно-снажно осуђено 48 пунолетних лица, 2021. године 41 пунолетно лице и 2020. године 48 пунолетних лица.¹⁶

3. ОПРАВДАНОСТ ИНКРИМИНАЦИЈЕ НЕОВЛАШЋЕНОГ ДРЖАЊА ОПОЈНИХ ДРОГА

Свака кривичноправна забрана и радња имају своју логику и значај, који су оличени у спречавању наступања штетних последица, које наступе ли, подразумевају праведно и сразмерно поступање са учиниоцима. Према члану 42 КЗ-а сврха кажњавања је спречавање учиниоца да чини кривична дела и утицање на њега да убудуће не чини кривична дела, утицање на друге да не чине кривична дела, изражавање друштвене осуде за кривично дело, јачање морала и учвршћивање обавезе поштовања закона и остваривање праведности и сразмерности између учињеног дела и тежине кривичне санкције.

Како у пракси, тако и у доктрини, постоје различити ставови по питању инкриминације држања опојних дрога у мањој количини. Разматра се оправданост и сврсисходност правног поступања у оваквим ситуацијама. Можемо разликовати три правца за која се савремена законодавства опредељују. Први, уједно и најлибералнији, подразумева толеранцију по питању држања опојних дрога у мањим количинама. Ипак, није реч о апсолутној допуштености располагања опојним дрога. Постоје одређени услови на нивоу врсте опојних дрога (најчешће је реч о марихуани), количини и постојању одређених дозвола. У други правац се сврставају државе које држање опојних дрога третирају на нивоу прекршаја. Главни аргумент јесте претпоставка да лица која држе опојне дроге у мањим количинама то раде за сопствене потребе, те да је реч о болесницима, тј. наркоманима, који на тај начин одржавају своју болест зависности. Трећи правац обухвата све оне државе које и даље овакво понашање препознају као кривично дело. Овако постављени правци јасно показују тенденцију све блажег поступања.

Установили смо да се српски законодавац (још увек) држи последњег решења. Овакав приступ се критикује као неоправдан и сувише строг. Сама конзумација није кривично дело. Међутим, она то посредно постаје

праксе за тумачење у смислу члана 247 КЗ-а се налази у случају када је окривљени у касарну унео марихуану од које је направио цигарету, а затим је дао двојици војника да заједно повуку по неколико димова (ВСС Кж. 1919/05).

16 Републички завод за статистику, <https://www.stat.gov.rs/sr-Latn/oblasti/pravosudje/punoletni-ucinioci-krivicnih-dela>, 31. март 2024.

управо инкриминишући само држање опојне дроге, које нужно претходи употреби. Главна критика се управо заснива на томе да болеснике не треба третирати као криминалце, већ омогућити им адекватно лечење. Из те перспективе члан 246а КЗ-а представља „рибарску мрежу у коју се хватају мале рибе, а која пропушта велике рибе“.¹⁷ Сматра се да је законодавац попустио пред неким другим интересима, што се у доктрини означава као казнени популизам.

Наше мишљење је дијаметрално супротно. Сматрамо оправданим саму инкриминацију, док постоје извесне потешкоће у примени. Значај кривичних дела у вези са опојним дрогама је тростепен. Ради се о заштити појединца, друштва и државе. Примат се даје опасности која настаје по здравље људи, али како смо већ објаснили, она се даље шири и на друге друштвене аспекте, повећање организованог криминалитета, подстицај приликом извршења имовинских и других деликата, финансијски проблеми и др. Идеалан циљ јесте да се искорене изворни организатори криминалне мреже. Међутим, то не би требало да повлашћује остале извршиоце, само зато што нису на врху хијерархије. Аргумент да је реч о болесницима нам се чини ирелевантним и неадекватним. Са инкриминацијом из члана 246а КЗ-а или без ње, велику већину затвореника чине наркомени. С друге стране, извршење великог броја кривичних дела предвиђени Кривичним закоником, подразумева постојање неког дефекта на плану личности извршиоца. То је уједно и разлог зашто се одређена понашања прописују као кажњива. Не само да нису социјално прихватљива, већ су нека врста патологије које генеришу реалну опасност. Дакле бити болесник, конкретно наркоман, није извињавајућа околност. С друге стране, строго санкционисање свакако да није пожељно имајући у виду да не доноси готово никакве делотворне последице. Управо зато се члан 246а КЗ-а јавља као врста коректива за све оне ситуације, које је законодавац предвидео да не емитују исту количину опасности као у случају 246 КЗ-а. Штавише, иако делује да се члан 246а КЗ-а по својој природи користи као супсидијаран, када не може да се докаже намера продаје (или када суд неће да улази у то питање), као погоднији за извршиоце кривичног дела, у пракси неретко добија примат. Поврх тога, изречену казну конкретном наркоману не треба разумети као кажњавање његове болести. Казну треба схватити као испуњење сврхе кажњавања, на плану друштвене опасности, коју не треба ни овде занемарити. Штавише, статистички подаци указују на то да су судови итекако благонаклони. У 2022. години, од 4.221 пунолетно осуђеног лица, најчешће је изречена новчана казна, чак 1.713 пута. На другом месту је условна осуда изречена 1.661 пута, да би се тек на трећем месту нашла

17 М. Шкулић, „Основне кривичноправне консеквенце употребе забрањених психоактивних супстанци“, *Дрога и наркоманија: правни, криминолошки, социолошки и медицински проблеми* (ур. М. Милићевић и И. Стевановић), Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Палић, 2020, 54.

казна затвора до три година 500 пута.¹⁸ Од 2017. године, закључно са 2022. годином уочљива је све блажа казнена политика. На плану болести се кумулативно изриче мера безбедности обавезног лечења наркомана. Дакле, не оспорава се потреба да се болест лечи. У неким радовима се срећу још радикалнија мишљења која заступају становиште потпуне декриминализације пре свега марихуане. Како нисмо нашли иоле ваљане аргументе, на овом месту се нећемо задржавати.

Српски законодавац је адекватно приметио разлику у тежини кривичних дела инкриминишући све радње у три поменућа члана. Прописујући неовлашћено држање опојних дрога, не само да предвиђа блажу санкцију, већ омогућава примену великог броја института који служе као коректив у ситуацијама када органи правосуђа осете потребу за примену истих. На тај начин се омогућава правично поступање са извршиоцима кривичног дела, без потребе грубог санкционисања, што је и сам законодавац осетио као несврхисходно, те непримерено. Дакле, о адекватности законског третмана, поред самог начина уређења члана 246а КЗ-а, указује широка лепеза института који се могу применити у вези са њим. Почевши од условне осуде, факултативног основа за ослобођење од казне, модалитета издржавања казне затвора у кућним условима, споразума о признању кривичног дела, па све до примене начела опортунитета. Из овога следи да последично, под одређеним условима, лице не да неће издржавати казну затвора као најстрожу санкцију, већ неће бити осуђено, те се неће посматрати као учинилац кривичног дела. Све ово треба ставити у контекст конкретног времена и простора у којем су према статистичким подацима кривична дела у вези опојних дрога међу најзаступљенијима. Према томе, сматрамо да је законодавац добро уредио ову материју, те да би концепт прекршаја био неоправдан.

3.1. Неовлашћено држање опојних дрога као дело малог значаја

Према члану 18 КЗ-а дело малог значаја постоји ако степен кривице није висок, ако су штетне последице одсутне или незнатне и ако општа сврха кривичних санкција не захтева изрицање кривичне санкције. Додатан услов је да је прописана казна затвора до три године или новчана казна. Имајући у виду да се искључује противправност, нема кривичног дела, лице није извршилац кривичног дела. Дело малог значаја представља најповољнији исход по „учиниоца“. У литератури се напомиње да би начелно, институт могао да се примени када је реч о изузетно малој количини опојних дрога. Ипак, у пракси судови оклевају да примењују овај институт. Тако Врховни суд констатује да није дошло до повреде кривичног законика када нижестепени суд није применио институт дела малог значаја у ситуацији

када бранилац сматра да је степен кривице окривљеног низак, да су штетне последице одсутне односно незнатне, а да општа сврха кривичних санкција не захтева изрицање кривичне санкције, имајући у виду чињенице да се ради о неосуђиваном лицу, оцу двоје малолетне деце, да количина од 0,21 грама опојне дроге канабис представља незнатну количину опојне дроге, далеко испод уобичајене количине за једнократну употребу, која не угрожава заштитни објекат кривичног дела односно здравље људи у мери која оправдава изрицање кривичне санкције, а тим пре што Кривични законик у члану 246а став 2. прописује могућност ослобађања од казне, што све, према наводима захтева, указује на постојање субјективних и објективних околности које ово дело чине делом малог значаја.¹⁹ Супротно, исти суд је стао на становиште да кривично дело неовлашћено држање опојних дрога представља дело малог значаја када је код окривљеног пронађена количина од 0,12 грама опојне дроге марихуана, обзиром да представља незнатну количину опојне дроге и не угрожава заштитни објекат предметног кривичног дела у мери која оправдава изрицање кривичне санкције.²⁰ Закључујемо да је примена института дела малог значаја у случају неовлашћеног држања опојних дрога ретка, да је пракса неуједначена и да све зависи од околности конкретног сличаја. Радије се прибегава опортунитету кривичног гоњења, за шта постоји устаљена пракса.

3.2. Примена начела опортунитета кривичног гоњења

Начело акузаторности схваћено као *nemo index sine actore*, у вези је са начелом легалитета официјелног кривичног гоњења. На основу члана 6 ЗКП-а следи да је јавни тужилац дужан да предузме кривично гоњење када постоје основи сумње да је учињено кривично дело или да је одређено лице учинило кривично дело за које се гони по службеној дужности. За поједина кривична дела, када је то прописано законом, јавни тужилац може предузети кривично гоњење само на основу предлога оштећеног. Изузетно, јавни тужилац може одлучити да одложи или не предузме кривично гоњење, под условима прописаним овим закоником. Начелно је реч о обавези јавног тужиоца да покрене кривични поступак за кривична дела која се гоне по службеној дужности, што значи да нема слободу избора. Крупан изузетак чини начело опортунитета. Начело опортунитета садржи овлашћење јавног тужиоца да по дискреционој оцени одлучи о вршењу функције кривичног гоњења. Легалитет је обавеза и дужност јавног тужиоца, а опортунитет је дискреционо право и могућност јавног тужиоца. Начело опортунитета представља један од облика диверзионих поступака којима се доприноси

19 ВКС Кзз 1054/2019 од 24.10.2019. године.

20 ВКС Кзз 1161/2015 од 19.1.2016. године.

већој економичности, убрзању и поједностављењу рада кривичног правосуђа, растерећењем судова и ослобађањем од предмета у вези са лакшим кривичним случајевима.²¹

Начело опортунитета кривичног гоњења је уобличено у институтима одлагања кривичног гоњења (условљени опортунитет) из члана 283 ЗКП и одбацивања кривичне пријаве по основу правичности (безусловни опортунитет) из члана 284 ЗКП-а. Јавни тужилац у предистражној фази може да бира како ће поступати, с тим да уколико се одлучи за примену начела опортунитета, мора да пази на испуњеност законских услова. Законски услови за одлагање кривичног гоњења, тј. условљени опортунитет су да је прописана новчана казна или казна затвора до 5 година и да осумњичени прихвата једну или више обавеза, које одређује јавни тужилац на основу закона. Законодавац предвиђа да се обавеза може састојати у: 1) отклањању штетне последице настале извршењем кривичног дела или у накнади причињене штете, 2) уплати одређеног новчаног износа на рачун прописан за уплату јавних прихода, који се користи за хуманитарне или друге јавне сврхе, 3) обављању друштвенокорисног или хуманитарног рада, 4) испуњењу доспеле обавезе издржавања, 5) подвргавању одвикавању од алкохола или опојних дрога, 6) подвргавању третману ради отклањања узрока насилничког понашања и 7) извршењу обавезе установљене правноснажном одлуком суда. Према Општем обавезном упутству Републичког јавног тужилаштва произилази да ради постизања законитости, делотворности и једнообразности у поступању, потребно је да јавни тужилац приликом примене института одлагања кривичног гоњења из члана 283 ЗКП-а за кривично дело неовлашћено држање опојних дрога из члана 246а КЗ-а, када су за то испуњени законски услови, осумњиченом понуде да прихвати као обавезу да се подвргне одвикавању од опојних дрога, уколико то налажу околности конкретног случаја (исказ осумњиченог, медицинска документација и сл.).²² Надаље, у наредби о одлагању кривичног гоњења јавни тужилац ће одредити рок у којем осумњичени мора извршити преузете обавезе, с тим да рок не може бити дужи од годину дана. Надзор над извршењем обавеза обавља повереник из органа управе надлежног за послове извршење кривичних санкција. Има се сматрати да је кривични поступак правноснажно окончан тек када надлежни јавни тужилац, услед извршења наложених обавеза од стране осумњиченог из наредбе о одлагању кривичног гоњења, донесе решење о одбацивању кривичне пријаве.²³

Поменути пристанак осумњиченог мора да буде стваран, слободан, озбиљан и потпун. Као такав, он претпоставља да је лице поучено о својим

21 С. Бејатовић, Ј. Киуирски, Г. Илић, *Приручник за примену начела опортунитетског кривичног гоњења*, Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд, 2022, 11.

22 Републичко јавно тужилаштво, *Опште обавезно упутство*, О. број 2/19 од 22.7.2019. године

23 АС у Крагујевцу, КжЗ 12/2023 од 31.10.2023. године

правима, те да је свесно последица. Дакле, не постоји обавеза осумњиченог да прихвати предлог и исто тако одбијање нема негативне последице по даљи кривични поступак. С друге стране, сам пристанак се не посматра као признање извршења кривичног дела. Такво лице нити бива осуђено, нити се дата обавеза уписује у казнену евиденцију, а сама обавеза није санкција. Законодавац признаје јавном тужиоцу право дискреције. Иако ограничен на поменуте услове, јавни тужилац фактички врши неку врсту одмеравања, тј. процене. Поштујући претпоставку невиности, јавни тужилац имајући чињенично стање пред собом, треба да наслути потенцијални неповољан исход по осумњиченог, те ако сматра да је целисходно и ако су испуњене законске претпоставке, примени условљени опортунитет. У литератури се наводи да постоји неуједначено поступање у пракси. Идеја по којој јавни тужилац треба да предвиди висок степен вероватноће да ће покренути поступак резултирати осудом делује гранично са претпоставком невиности. Јавни тужилац посебно у разматрање треба да узме тежину кривичног дела, околности конкретног случаја, лична својства осумњиченог и сврху прописане санкције, а све то у светлу високе вероватноће осуђујуће пресуде. Поставља се питање одузимања пронађених предмета извршења кривичног дела. С једне стране, кривичног дела нема у формалном смислу, а с друге стране пронађене опојне дроге и средства би требало трајно одузети. У случају примене начела опортунитета и *одбачаја* кривичне пријаве, када кривични поступак није покренут, судија за претходни поступак може накнадно да одреди меру безбедности одузимања предмета, чије је изрицање оправдано потребом да се заштити интерес опште безбедности или разлози морала.²⁴

24 Бранилац захтев за заштиту законитости подноси због повреде закона из члана 485. став 1. тачка 1) ЗКП, а у образложењу захтева наводи да је у односу на окривљеног АА примењен институт одлагања кривичног гоњења и донето решење о одбачају кривичне пријаве, након чега је по предлогу јавног тужиоца ОЈТ судија за претходни поступак изрекао меру безбедности одузимања предмета и то ловачке пушке марке ЦЗ калибра 1...0 фабр. број... и оружног листа издатог од ПУ Н., иако је у конкретној ситуацији према окривљеном примењено начело опортунитета из члана 283. ЗКП, на основу кога је јавни тужилац одложио кривично гоњење према окривљеном, што значи да није ни вођен кривични поступак, па суд није надлежан за доношење решења о одузимању предмета. Бранилац у захтеву истиче чињеницу да кривични поступак формално није ни покренут, чиме је по мишљењу одбране искључена надлежност суда за поступање и доношење овакве одлуке, на који начин бранилац указује на повреду кривичног закона из члана 439. тачка 3) ЗКП. Изнете наводе захтева за заштиту законитости браниоца окривљеног Врховни касациони суд оцењује као неосноване. У таквој ситуацији, када је кривични поступак окончан, али не одлуком суда уз коју се може изрећи мера безбедности одузимања предмета у складу са законом, већ на други начин у који спада и одбацивање кривичне пријаве по члану 283. став 3. ЗКП, суд може накнадно изрећи меру безбедности одузимања предмета под условима из члана 535. став 1. ЗКП, односно само ако је реч о предметима чије одузимање је по кривичном закону

Често се наводи да сврху начела опортунитета треба разумети двојако, примарно као правично поступање и у смислу постизања сврхе кажњавања и секундарно као повећање ефикасности и растерећење судова. Ипак, исправније је сматрати да постоји јединствена сврха која је упућена на позитиван утицај на осумњиченог, чиме се постиже сврха кажњавања, а услед чега долази до повећања ефикасности у виду растерећења судова. Може се закључити да јавни тужилац могућношћу да поступа по опортунитету, постаје „условљени судија“. На овај начин се осумњиченом недвосмислено погодује, пружа се опрост у погледу учињеног, али и опомена у погледу будућег поступања. Последишно, под условом да осумњичени испуни обавезу у одређеном року, јавни тужилац решењем одбацује кривичну пријаву, чиме одлучује да не покрене кривични поступак, кривична евиденција остаје „чиста“ и идеално, што је заправо и најбитније, лице бива излечено од болести зависности.²⁵ Следи да је институт одлагања кривичног гоњења у функцији рационализације целокупног кривичног поступка имајући у виду конкретне околности, те начин усаглашавања права и правичности.

Поставља се питање могућности да се покрене поступак за дело у погледу ког је претходно примењен институт опортунитета. Чланом 4 ЗКП-а прокламује се начело *ne bis in idem*, које подразумева да нико не може бити гоњен за кривично дело за које је одлуком суда правноснажно ослобођен или осуђен или за које је оптужба правноснажно одбијена или је поступак правноснажно обустављен. Из ове формулације следи да се поменуто не примењује приликом поступања јавног тужиоца у вези са начелом опортунитета. На питање Прекршајног апелационог суда, Кривично одељење Врховног касационог суда је стало на становиште да у случају захтева за покретање прекршајног поступка за прекршај обухваћен решењем јавног тужиоца из члана 283 став 3 ЗКП-а, окривљени не треба да буде осуђен, са разлога правне сигурности грађана, односно да би вођење прекршајног поступка против исте противправне радње значило неку врсту двоструке кажњивости.²⁶

неопходно ради заштите интереса опште безбедности или разлога морала (ВКС Кзз 610/2022 од 23.6.2022. године).

25 Нажалост, не постоје статистички подаци који би сведочили делотворности мере подвргавања одвикавању од опојних дрога, већ само посредно можемо доћи до закључка.

26 Поштовање начела *ne bis in idem* је сада са новим Законом о прекршајима на потпунији начин формулисано у уводном члану 8. Закона, којим се искључује могућност накнадног вођења прекршајног поступка после кривичног, односно поступка за привредни преступ, а у доцнијим процесним одредбама предвиђена је обавеза надлежних органа да обавесте јавног тужиоца како би на време, код казних деликата са сличним обележјима који се могу истом учиниоцу ставити на терет, одлучио хоће ли према учиниоцу покренути прекршајни, кривични поступак или поступак за привредни преступ.

Заштита од дуплирања поступка прописана је чланом 34. став 4. Устава РС.

Даље, код овог питања очито је проблем тумачења појма „правноснажне осуде“. Ваља подсетити на аутономно конвенцијско значење израза „оптужба“, „кривични

3.3. Мера подвргавања одвикавању од опојних дрога

Сврха примене института одлагања кривичног гоњења у погледу неовлашћеног држања опојних дрога шире одређено подразумева задовољавање јавног интереса. У том смислу, тражи се остваривање сврсисходност у конкретном случају. Имајући у виду да је реч о институту који се примењује у конкретном случају, према одређеном лицу, овакво одређење је сувише широко постављено. Главни циљ којем треба да тежи одлагање кривичног гоњења јесте управо у погледу дејстава које би требало да оствари према том лицу. Како је реч о неовлашћеном држању опојне дроге које претпоставља држање мање количине за сопствену употребу, подразумева се да се ради о лицу које је конзумент исте. Према томе, сврха којом треба да се води јавни тужилац се огледа у излечењу таквог лица. То нас враћа на поменуто општеобавезно упутство Републичког јавног тужиоца из 2019. године, које потврђује да је најприкладније, у оквиру седам законом предвиђених обавеза, одредити меру подвргавања одвикавања од опојних дрога у оквиру члана 283 става 1 тачке 5 ЗКП-а. Кумулативно се може одредити још обавеза, али сматрамо да су оне секундарног карактера. Наиме, одређивање мере подвргавања одвикавању од опојних дрога једино оправдава примену института одлагања кривичног гоњења. Идеално се постиже: 1) излечење лица,

---

поступак“, као и „правноснажно“ које је заузето у многим одлукама Европског суда за људска права, а које је шире од језичког тумачења тих израза у нашем правном систему (*В. Градинер иројив Аустрије*). Такође, у предмету *Сергеу Золотухин иројив Русије* при тумачењу да ли је дошло до дуплирања поступка (*bis*) и да ли је постојала „правноснажна“ одлука дат је стандард да члан 4. Протокола број 7 није ограничен на право да се два пута не буде кажњен него се протеже и на право да се два пута не буде казнено гоњен и да се два пута некоме не суди, те да се члан 4. Протокола број 7, примењује чак и кад је појединац био само кривично гоњен у поступку који није довео до његове осуде. Члан 4. Протокола број 7 садржи три засебна јемства и прописује да нико не сме бити поново подложен гоњењу, суђењу, или кажњен за исто дело.

Решење јавног тужиоца донето на основу члана 283. став 3. ЗКП о одбачају кривичне пријаве под условом да осумњичени у року изврши обавезе из овог члана се може сматрати као „*res iudicata*“.

Европски суд за људска права је у одлукама *Хусеин Гозујок и Клаус Брује* Ц-187/01 и Ц-385/01 поставио стандард да у случајевима када је реч о поступцима државних тужилаштва који одустају од даљег кривичног прогона након што окривљени испуни одређене, од истог му тужилаштва понуђене обавезе, у којим поступцима не учествује суд, нити се такви поступци завршавају судском одлуком већ одустанком тужоца од даљег кривичног гоњења, се има сматрати правноснажним окончањем поступка, са аргументацијом да одлуку у тим поступцима доноси тело власти које према одредбама националног кривичног права чини део састава казног правосуђа (Одговор Кривичног одељења Врховног касационог суда на спорно правно питање Прекршајног апелационог суда, усвојен на седници од 28.11.2016. године).

2) превенција у погледу будуће криминалне активности у вези са злоупотребом опојних дрога, 3) превенција у погледу будуће криминалне активности у вези са другим кривичним делима, те 4) његова ресоцијализација у друштвене токове. Дакле, претпоставка је да се наведено може постићи без вођења кривичног поступка и изрицања кривичне санкције. На тај начин се постиже правичност у појединачном случају. Када јавни тужилац оцени да се не може позитивно утицати на осумњиченог, он је дужан да одлучи да води кривични поступак. Начело опортунитета изражено кроз институт одлагања кривичног гоњења јесте дискреција јавног тужиоца, али и изузетак он начела легалитета, с тога га треба уско примењивати имајући у виду вероватноћу постизања сврхе. Примаран је фокус на третман лица у погледу зачете или већ поодмакле зависности. Последишно се постижу и остали циљеви. Погрешно је водити се ефикасношћу и економичношћу кривичног поступка, те из тог разлога примењивати овај институт и то у комбинацији са обавезом уплате одређених новчаних износа у хуманитарне и друге јавне сврхе. Као резултат квалитетне и примерене примене института, оствариће се поменути ефикасност.

Према годишњем извештају о раду јавних тужилаштва²⁷ следи да су током 2022. године применом одлагања кривичног гоњења решене кривичне пријаве у односу на 14.184 лица, што представља смањење за 12,77%, у односу на број лица према којима је примењен овај институт у претходној години (16.261 лице). Најчешће је одређивана мера уплате одређеног новчаног износа који се користи у хуманитарне или друге јавне сврхе, и то у односу на 12.653 лица (14.227 лица 2021. године). За кривична дела против здравља људи одлагање кривичног гоњења је примењено према 2.600 лица, од чега највише за кривично дело неовлашћено држање опојних дрога из члана 246а КЗ-а према 2.085 лица, док је за кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет из члана 246 КЗ-а примењено према 460 лица. У табеларном приказу у оквиру поменутог извештаја²⁸ стоји да је за неовлашћено држање опојних дрога, мера уплате одређеног новчаног износа који се користи у хуманитарне или друге јавне сврхе одређена према 2.028 лица (од укупно 2.085 лица), а мера подвргавања одвикавању од алкохола или опојних дрога свега према 103 лица. Из овога следи да се у пракси негира, па чак злоупотребљава институт одлагања кривичног гоњења од стране јавних тужилаца. Замисао законодавца је да се сврха санкције може исцрпети применом овог института, на начин да се у случају злоупотребе опојних дрога оно здраворазумски састоји у лечењу лица. Разлог прописивања инкриминације јесте опасност коју емитује опојна дрога, која је како смо објаснили вишеструка. Ако се осумњичени излечи од исте, може се

27 Републичко јавно тужилаштво Републике Србије, *Рада јавних тужилаштва на сузбијању криминалитета и заштити уставности и законитости из 2022. године*, www.rjt.gov.rs/docs/Izvestaj_Republika_Srbija_Republičko_javno_tužilaštvo_mart2023.pdf, 31.3.2023. године

28 *ibid.*, 361.

рећи да је у претежној мери нестала потреба за његовим санкционисањем. Супротно, замисао праксе је да се суд растерети, што законодавац види као последицу, али никако као суштину института. На ово треба додати да не постоје подаци који би потврдили успешност мере лечења ових 103 лица из 2022. године.

Закон о кривичном поступку начелно одређује одлагање кривичног гоњења, без прецизирања начина фактичке примене. Поступак извршења је поприлично штуро одређен Законом о извршењу ванзаводских санкција и мера.²⁹ У пракси постоје многи проблеми. Када јавни тужилац донесе одлуку о одлагању кривичног гоњења, надзор над извршењем обавеза које су одређене осумњиченом би требало да обавља повереник. Међутим, због недовољног кадровског капацитета, повереник не обавља законску обавезу надзора.³⁰ Јавни тужилац доставља одлуку о одлагању кривичног гоњења са подацима о личности осумњиченог надлежној повереничкој канцеларији у року од три дана од дана доношења одлуке. Надаље ЗВСМ одређује да је повереник дужан да одмах по пријему одлуке предузме потребне радње за њено извршење. Када је то потребно, и према врсти обавезе, повереник прибавља потребне податке од породице осумњиченог, полиције, установа здравствене и социјалне заштите, послодавца и других установа, организација и удружења.

Како би јавни тужилац утврдио коју меру је најцелисходније одредити у односу на осумњиченог који се терети за неовлашћено држање опојних дрога, пожељно је да се изврши вештачење лица.³¹ Како је одлагање кривичног гоњења засновано на добровољној бази, окривљени самостално одлази у одређену установу ради обављања прегледа. Супротно, јавни тужилац своју одлуку не мора да заснује на мишљењу вештака. Када јавни тужилац одреди и усагласи са осумњиченим обавезу подвргавања одвикавању од опојних дрога, доноси наредбу о одлагању кривичног гоњења. Након тога, повереник би требало да врши надзор над извршењем обавезе, при чему има право и да непосредно проверава извршење исте. На основу члана 53 ЗВСМ-а, који се односи на надзор у погледу извршења обавеза које су одређене осуђеном на основу одлуке о условном отпусту, следи да ако повереник основано сумња да се осуђени не придржава обавезе, а на основу непосредног увида или информација добијених од породице или других

29 Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера – ЗВСМ, *Службени гласник РС*, бр. 55/2014 и 87/2018.

30 Више о томе видети у: Ивана Миљуш, „Начело опортунитета кривичног гоњења и друге поједностављене форме поступања (искуства и поуке досадашње примене)“, *Савештовање српској удружења за кривичноправну теорију и праксу* (ур. В. Турањанин и Д. Чворовић), Златибор, 2023, 528, 530.

31 О томе видети у: И. Миљуш, „Примена начела опортунитета кривичног гоњења за кривична дела у вези са злоупотребом опојних дрога“, *Нарко криминалишћет – йревениција и рејресија* (ур. М. Н. Симић), Год./Вол. XIV, Вишеград, 2023, 231–234.

лица блиских осуђеном, овлашћен је да обави одговарајуће тестирање на присуство психоактивних супстанци. Ако повереник на основу резултата теста утврди да се осуђени не придржава обавезе или ако осуђени одбије тестирање сматраће се да није испунио обавезу из одлуке о условном отпусту. Остаје нејасно када се сматра да је обавеза извршена, када је реч о одлагању кривичног гоњења. На основу строгог језичког тумачења члана 283 става 1 тачке 5, следи да осумњичени прихвата да се *иодврине* лечење од алкохола или опојних дрога. Следи да је довољно да осумњичени започне лечење. Не тражи се да се третман одвикавања успешно оконча. Максимално време од годину дана које се оставља за испуњење обавезе је индикатор да законодавац није нужно имао у виду потпуно оздрављење. Ово стога што је јасно да је немогуће унапред одредити потребно време за излечење, а што је аналогно са мером безбедности обавезног лечења наркомана из члана 83 КЗ-а. У ставу два поменутог члана је одређено да мера безбедности траје док постоји потреба за лечењем, али не дуже од три године. Коначно, имајући у виду да то излечење, није правно питање, следи да јавни тужилац не може одлучивати о истом. С друге стране, једнократно јављање у одређену установу се не може рачунати као започињање лечења. Остаје нејасно када се осумњичени подвргнуо третману и уопште да ли би то требало да буде довољно за испуњење обавезе.

Да закључимо, проблеми са којима се сусреће пракса приликом спровођења мере подвргавања одвикавању од опојних дрога су бројни, а ми издвајамо: 1) недовољну прецизност закона, из које следи непостојање устаљене праксе, 2) неорганизирана рада повереника, која резултира непостојањем контроле и 3) временска неодређеност када је обавеза извршена. Можда у овоме лежи један од одговора зашто је статистички слаба заступљеност мере подвргавања лечења од опојних дрога.

3.4. Споразум о признању кривичног дела

Споразум о признању кривичног дела јесте институт који се не везује уско за кривично дело неовлашћено држање опојних дрога. Штавише, законодавац не прописује посебне услове у погледу запрећене казне, из чега произилази да се може примењивати у погледу било ког кривичног дела. Реч је о договору између јавног тужиоца и окривљеног, који садржи с једне стране признање окривљеног да је извршио одређено кривично дело, а с друге стране одређену олакшицу, коју је јавни тужилац спреман да му обезбеди. Дакле, ради се о повлашћивању окривљеног због решености да призна кривицу, без да се непотребно одуговлачи поступак. Из члана 313 КЗ-а следи да споразум о признању кривичног дела јавни тужилац и окривљени могу закључити од доношења наредбе о спровођењу истраге па до завршетка главног претреса. Признање окривљеног мора да буде дато свесно и слободно, а само признање треба да буде потпуно и неусловљено. Самим тиме

потребно је да окривљени буде поучен о својим правима, те у том циљу законодавац прописује обавезну стручну одбрану. На тај начин се гарантује додатна заштита. У пракси се споразум најчешће закључује у најранијим истражним фазама. Споразум о признању кривичног дела се често критикује стога што с једне стране оштећени нема право партиципације, а с друге стране се карактерише као „испреговарано признање“. Било како било, јавни тужилац може да закључи споразум са окривљеним који се терети за неовлашћено држање опојних дрога, на сопствену или иницијативу друге стране. И овде постоји дискреција јавног тужиоца и то двострука. Прво, одлучује о целисходности закључења споразума. Друго, одлучује о олакшицама које су примерене у конкретном случају за одређеног окривљеног. Дакле, и овде јавни тужилац треба да цени околности као што су тежина и начин извршења кривичног дела, личне прилике окривљеног, а све то у контексту сврхе кажњавања. Можемо рећи да у случају закључења споразума у раним фазама истраге, јавни тужилац наступа као „преурањени судија“. За разлику од одлагања кривичног гоњења, законодавац је на овом месту оставио доста простора јавном тужиоцу, не прописујући строге услове за закључење споразума.

3.5. Остале могућности на плану кривичног санкционисања

Према члану 64 КЗ-а, сврха мере упозорења је да се према учиниоцу лакшег кривичног дела не примени казна, ако се може очекивати да ће упозорење уз претњу казне, у случају условне осуде, довољно утицати на њега да више не врши кривична дела. Условна осуда јесте једна од две мере упозорења. Условном осудом суд учиниоцу кривичног дела утврђује казну и истовремено одређује да се она неће извршити, ако осуђени за време које одреди суд, а које не може бити краће од једне нити дуже од пет година (време проверавања) не учини ново кривично дело. Дакле, у случају да јавни тужилац у конкретном случају не искористи неки од претходних механизма, суд може да на плану кажњавања адекватно реагује, ако осети да је реч о лакшем кривичном делу, а све то водећи се сврхом кажњавања. Условна осуда се може изрећи кад је учиниоцу утврђена казна затвора у трајању мањем од две године. Услови које суд мора да испоштује се тичу тога да је реч о кривичном делу за које се не може изрећи казна затвора у трајању од осам година или тежа казна. Претпоставка је да су то друштвено опаснија кривична дела, те се не оставља могућност погодовања њиховим извршиоцима. Такође, не може се изрећи ако није протекло више од пет година од правноснажности осуде којом је учиниоцу изречена казна затвора или условна осуда за умишљајно кривично дело. Законодавац нарочито прописује да при одлучивању да ли ће изрећи условну осуду суд ће, водећи рачуна о сврси условне осуде, посебно узети у обзир личност учиниоца,

његов ранији живот, његово понашање после извршеног кривичног дела, степен кривице и друге околности под којима је дело учињено. Условна осуда се готово по правилу изриче у односу на учиниоце кривичног дела неовлашћено држање опојних дрога. Године 2022, од укупно 4.221 пунолетног осуђеног лица за кривично дело неовлашћено држање опојних дрога, суд је у 1.661 случају изрекао условну осуду. Године 2021, од укупно 4.269 пунолетно осуђених лица за кривично дело неовлашћено држање опојних дрога у односу на 1.947 лица је изречена условна осуда, а у 2020. години од 3.639 осуђених лица 1.928 пута је изречена условна осуда.³² Из овога следи да суд готово редовно у случају неовлашћеног држања опојних дрога изриче условну осуду или пак новчану казну, те да тек изузетно примењује остале кривичне санкције.

У литератури се неретко критикује стога казнена политика српског законодавца. С друге стране, судови у пракси најчешће изричу санкције близу законског минимума. За неовлашћено држање опојних дрога у мањим количинама прописана је новчана казна или казна затвора до три године. За разлику од кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога где је забрањена казна затвора од три до дванаест година, законодавац очигледно прави разлику на нивоу тежине дела. Само изрицање казне затвора код неовлашћеног држања опојних дрога није нарочито често. Притом, постоји могућност на основу члана 45 става 3 КЗ-а да ако се учиниоцу кривичног дела изрекне казна затвора до једне године, суд може истовремено одредити да ће се она извршити тако што ће је осуђени издржавати у просторијама у којима станује уколико се с обзиром на личност учиниоца, његов ранији живот, његово држање после учињеног дела, степен кривице и друге околности под којима је дело учињено може очекивати да ће се и на тај начин остварити сврха кажњавања. У члану 246а ставу 4 постоји изричита забрана извршења казне затвора на горе описани начин у случају неовлашћеног држања велике количине опојне дроге. Године 2022, суд је за неовлашћено држање опојних дрога (од укупно 4.221 осуђених лица) изрекао казну затвора до три године у односу на 500 лица у оквиру чега се у 276 случаја издржавала у модалитету кућног затвора. Године 2021, суд је за неовлашћено држање опојних дрога (од укупно 4.269 осуђених лица) изрекао казну затвора до три године у односу на 562 лица у оквиру чега се у 237 случаја издржавала у модалитету кућног затвора. Године 2020, суд је за неовлашћено држање опојних дрога (од укупно 3.639 осуђених лица) изрекао казну затвора до три године у односу на 462 лица у оквиру чега се у 173 случаја издржавала у модалитету кућног затвора.³³

За крај, треба напоменути да суд може учиниоцу кривичног дела неовлашћено држање опојних дрога да ублажи казну, али и да га ослободи од исте. У члану 57 став 2 КЗ-а изричито се забрањује могућност ублажавања казне

32 Републички завод за статистику, 31. март 2024.

33 *Ibidem*.

за одређена кривична дела, а између осталог и за кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога. Поменуто потврђује да законодавац прави разлику у тежини између ова два кривична дела, а имајући у виду да исто не важи за неовлашћено држање опојних дрога. Законодавац изричито прописује посебну могућност да се учинилац кривичног дела неовлашћено држање опојних дрога ослободи казне и то у оквиру става 1, понављајући се у ставу 3 где поменути могућност поново одређује за мању количину, али сада и за велику количину. Услов је да учинилац открије од кога набавља опојну дрогу. Наглашавамо да су потоње повластице факултативне. Питање је да ли у пракси постоји примена института ослобођења од казне у овом контексту. Наглашавамо да је реч о факултативној могућности, не и обавези суда. Треба имати у виду да није довољно да окривљени неформално именује неко лице. Тражи се писмена верификација. Неопходно је да се дају што је могуће конкретнији подаци о лицу које се наводи да је набављач опојне дроге. Дакле, ако полицијски службеници не могу да утврде о коме је реч, факултативни основ се неће применити. Супротно, ако се индентитет утврди, следи кривично гоњење именованог лица. Ако упркос установљеном идентитету лица изостане његово кривично гоњење, факултативни основ се неће применити. За указано лице је потребно прикупити доказе који потврђују поменути исказ. Уколико докази одсуствују, факултативни основ се неће применити. Постоји више разлога неучесталости примене овог института. Прво, реч је о великом ризику којем се излаже окривљени. Како смо видели, реч је о вишестепеном поступку који предвиђа испуњење многих услова да би на крају и даље постојала само могућност ослобођења од казне. Друго, услови су такве природе да ни сам учинилац не може да утиче на испуњење истих. Треће, сваки окривљени на тасу одмерава две могућности, прво да укаже на лице и потенцијално се ослободи казне и друго да се ослободи од казне и живи у страху од могућих последица. Четврто, сама структура организованих криминалних група је такве природе да споредне фигуре врло често не знају са ким имају посла.

4. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Злоупотреба опојних дрога је озбиљан проблем који има своје утемељење у праву, криминологији, социологији и медицини. На праву је да на адекватан начин постави нормативне основе. Потом, нужна је одговарајућа примена, која се састоји не само у спровођењу законских прописа, већ и делотворном откривању, кривичном гоњењу и даљем ваљаном третирању извршиоца кривичних дела.

Прописивање неовлашћеног држања опојних дрога као кривичног дела бива неретко критиковано. У упоредном праву све су чешће тенденције третирања држања опојних дрога на нивоу прекршаја. Најчешћи аргумент

у прилог оваквог уређења се заснива на чињеници да се сваки конзумент, тј. зависник од опојних дрога посредно кажњава за своју болест. Уместо кажњавања, таквим лицима треба пружити адекватну медицинску помоћ. Напомињемо да сама конзумација није кривично дело, али она то посредно постаје третирањем држања опојних дрога. Такође, наводи се да се држањем опојних дрога генерише низак степен опасности по друштво.

Супротно, става смо да је српски законодавац у корпусу сложених радњи у вези са злоупотребом опојних дрога, осетио разлику и тежину последица које су вишеструке по самог учиниоца, друштво и државу. Водећи се значајем недела одређује три кривична дела, неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога (члан 246 КЗ), неовлашћено држање опојних дрога (члан 246а КЗ) и омогућавање уживања опојних дрога (члан 247 КЗ). Анализирајући институте у вези са неовлашћеним држањем опојних дрога, показали смо значајне разлике у третману учинилаца у односу на неовлашћену производњу и стављање у промет опојних дрога. Додавши на то праксу, недвосмислено произилази да се води рачуна о околностима конкретног случаја, сразмери, те правичном поступању.

Учинилац кривичног дела неовлашћено држање опојних дрога, уопште се неће посматрати у поменутом својству, ако суд примени институт дело малог значаја. Надаље, јавни тужилац поседује дискреционо овлашћење да поступи по условљеном опортунитету и да одложи кривично гоњење, када се такође окривљени неће сматрати учиниоцем у формалном смислу. Посебно наглашавамо значај одређивања мере подвргавања одвикавању од опојних дрога, јер само тада се суштински испуњава идеја законодавца, а уједно и сврха института условљеног опортунитета у вези са опојним дрогама. Под претпоставком да лице изврши обавезу у предвиђено време и на предвиђени начин, кривични поступак се неће водити и кривична евиденција остаје „чиста“. У случају да ипак поступак дође пред суд, он ће по правилу на нивоу изрицања кривичне санкције најпре посегнути за условном осудом или новчаном казном или ће применити правила за факултативно ублажавање казне. За нешто теже случајеве изрећи ће казну затвора, при чему постоји ограничена могућност да се она извршава у кућним условима. Све претходно наведено, не дира у чињеницу да се учиниоцима овог кривичног дела треба пружити медицинска помоћ. Она ће се остварити или на нивоу мере подвргавања одвикавању од опојних дрога или мере безбедности обавезног лечења наркомана, када примат у извршењу има поменута мера, а тек после изречена казна затвора. Чињеница да је лице зависник од опојних дрога није извињавајућа околност. Имајући у виду конкретне околности времена и друштва у којима су кривична дела у вези са злоупотребом опојних дрога друга најучесталија (одмах после имовинских кривичних дела), затворске установе у којима су већински заступљени наркотички зависници без обзира на извршено кривично дело, начин извршења који нужно подразумева сложене организоване криминалне групе, а све то у светлу озбиљних последица опојних дрога како по конзумента, тако по његову околину, друштво у

целини, државу, па у крајњој линији и њене финансијске токове, сматрамо оправданом постојећу кривичноправну регулативу.

Проблем на који треба обратити пажњу јесте неусаглашена јавнотужилачка и судска пракса. Законодавчева ширина и дата дискреција треба да се користе у циљу остваривања правичности, а не злоупотребавати је.

ЛИТЕРАТУРА

- Бејатовић С., „Кривичноправни инструменти превенције наркокриминалитета“, *Дрога и наркоманија: правни, криминолошки, социолошки и медицински проблеми* (ур. М. Милићевић и И. Стевановић), Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Палић, 2020, 87–102.
- Бејатовић С., *et al.*, *Примена начела ојорђунитетта у пракси изазови и прејорукe*, Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, Београд, 2012.
- Бејатовић С., Киуирски Ј., Илић Г., *Приручник за примену начела ојорђунитетта кривичној јоњења*, Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд, 2022.
- Вуковић И., *Кривично право – Ојшћи гео*, Универзитет у Београду – Правни факултет Центар за издаваштво, Београд, 2022.
- Делић Н., *Кривично право – Посебни гео*, Универзитет у Београду – Правни факултет Центар за издаваштво, Београд, 2023.
- Делић Н., „Unlawful possession of narcotics (article 246a of the Serbian Criminal Code): progressive or regressive regulation“, *Дрога и наркоманија: правни, криминолошки, социолошки и медицински проблеми* (ур. М. Милићевић и И. Стевановић), Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Палић, 2020, 117–130.
- Делић Н., „Одредбе чл. 246, 246а и 247 Кривичног законика Србије у светлу најновијих измена и допуна“, *Правни живот, часопис за правну теорију и праксу*, Београд, 9/2019, 81–110.
- Делић Н., „Кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога (члан 246 КЗ)“, *Сујориттављање ојанизованом криминалу: правни оквир, међународни стандарди и процедуре* (ур. Д. Коларић), Криминалистичко–полицијска академија, Београд, 2013, 29–45.
- Илић И., „Улога сведока сарадника у кривичном поступку за дела организованог криминалитета“, *Сујориттављање ојанизованом криминалу: правни оквир, међународни стандарди и процедуре* (ур. Д. Коларић), Криминалистичко–полицијска академија, Београд, 2013, 609–620.
- Коларић Д., „Сузбијање злоупотребе опојних дрога у кривичном праву Србије, осврт на Закон о изменама и допунама Кривичног законика из 2019. године“, *Дрога и наркоманија: правни, криминолошки, социолошки и медицински проблеми* (ур. М. Милићевић и И. Стевановић), Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Палић, 2020, 69–85.

- Лазић М. А., „Неки проблеми у вези с кривичним делима злоупотребе опојних дрога“, *Анали Правној факултету у Београду*, 2/2013, 295–314.
- Миљуш И., „Примена начела опортунитета кривичног гоњења за кривична дела у вези са злоупотребом опојних дрога“, *Нарко криминалишети – њревениција и рејресија* (ур. М. Н. Симовић), Год./Вол. XIV, Вишеград, 2023, 214–242.
- Миљуш И., „Начело опортунитета кривичног гоњења и друге поједностављене форме поступања (искуства и поуке досадашње примене)“, *Саветовање српској удружења за кривичној правну теорију и ѡраксу* (ур. В. Турањанин и Д. Чворовић), Златибор, 2023, 518–543.
- Раџић И., „Примена полицијско – обавештајног модела у спречавању и сузбијању опојних дрога у Републици Србији“, *Дрога и наркоманија: ѡравни, криминолошки, социолошки и медицински ѡроблеми* (ур. М. Милићевић и И. Стевановић), Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Палић, 2020, 221–230.
- Стојановић З., *Коментар Кривичној законика*, Јавно предузеће „Службени гласник“, Београд, 2022.
- Шкулић М., „Основне кривичноправне консеквенце употребе забрањених психоактивних супстанци“, *Дрога и наркоманија: ѡравни, криминолошки, социолошки и медицински ѡроблеми* (ур. М. Милићевић и И. Стевановић), Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Палић, 2020, 33–56.
- Шкулић М., *Кривично ѡроцесно ѡраво*, Универзитет у Београду – Правни факултет Центар за издаваштво, Београд, 2020.
- Шкулић М., „Кривичноправни и криминалистички аспекти сузбијања нарко – криминолитета“, *Нарко криминалишети – ѡревениција и рејресија*, Год./ Вол. XIV, Вишеград, 2023.

ИНТЕРНЕТ ИЗВОРИ

- Републички завод за статистику, <https://www.stat.gov.rs/sr-Latn/oblasti/pravosudje/punoletni-ucinioci-krivicnih-dela>
- Наративни извештај о раду Апелационог суда у Београду за 2022. годину, www.bg.ap.sud.rs/uploads/NARATIVNI-IZVESTAJ-ZA-2022.pdf
- Извештај о раду јавних тужилаштва на сузбијању криминолитета и заштити уставности и законитости из 2022. године, www.rjt.gov.rs/docs/Izvestaj-Republika_Srbija_Republičko_javno_tužilaštvo_mart2023.pdf

Ivana Ignjatović*

THE CRIMINAL OFFENCE OF UNLAWFUL POSSESSION OF NARCOTICS CRIMINAL LAW AND CRIMINAL PROCEDURE ASPECTS

Summary

The paper deals with phenomenon of drug abuse through the prism of legislative incrimination and criminal procedural regulations. The importance of unlawful possession of narcotics (Art. 246a CC) is being specially highlighted and at the same time its incrimination is being justified. Having in mind the fairness of the specific case, Serbian legislator prescribes a series of institutes that are dealt with in depth in the paper. Most important institutes that are being applied to suspects of committing a crime of unlawful possession of narcotics are the principle of opportunity of criminal prosecution and the treatment against misuse of drugs. The paper relies on official statistics and practice. It is specially being noted the unevenness of public prosecutor's and court practice.

Keywords: abuse of narcotics, criminal offences, unlawful possession of narcotics, the principle of opportunity of criminal prosecution, treatment against misuse of drugs.

---

* Third year undergraduate student, University of Belgrade, Faculty of Law, ivanaignjatovic117@gmail.com